

Kazys Bradnas arba pasipriešinimas tautiniu paveldėjimu

Kazys Bradnas (gimęs 1917 m. S duvoje prie Alvito, baigęs lituanistines studijas Vilniaus universitete 1943 m.) galėtų pretenduoti lietuvių poetų karalio titulu, jeigu nebūt autentiškas tremtinys. Šiame stovyje jį tikriausiai galima vadinti lietuviškos poezijos pirmu dli keli priežasimi. Viena, per truputį daugiau kaip 30 metų tremtyje (1944-1976), jis yra išleids dešimt savo poezijos rinkinių; antra, už septynis jis yra laimėjęs vairių organizacijų vairaus dydžio literatūrinės premijas; trečia, turėdamas, daugiausia tremtyje yra suorganizavęs kitų poetų raštų: naujosios lyrikos antologiją *Žemė* (1951), Vytauto Maernio pomirtinį *Poezij* (1961), antologiją *Lietuvių poezija išėivijoje 1945-1971* (1971) bei tremties literatūrinę studijų rinkinį *Lietuvių literatūra svetur 1945-1967* (1968).

Šitokiai gausiai literatūrinei veiklai K. Bradnas turėjo palankesnes materialines sąlygas negu kiti. Pradiniu tremties laikotarpiu Vokietijoje (1944-1949) jis tik nepilnus metus tedirbo Furtho geležies fabrike, o beveik ketverius metus redagavo *Aid* žurnalą, kartu bėdamas lietuvių gimnazijos mokytoju Munchene. Amerikoje jis 15 metų (1961-1976) buvo *Draugo* dienrašio redaktorius specialiai kultūros priedo reikalams, o per 11 metų (1949-1960), kai dirbo eiliniu darbininku, jis vis tiek buvo vienu iš *Literatūros Lank* redaktorių. Savo pirmoje tremties poezijos knygelėje *Svetimoji duona* (1945) be liedesio ir skausmo dli netektos tėvynės jaunasis K. Bradnas pirmasis paliudijotai, kad vėliau prof. J. Eretas rodinio viešose paskaitose, bėtent, kad tremtis nėra prakeikimas, bet vienas lyg ryškiau atsiskleisti k rybiniam pašaukimui.

Kadangi Lietuvoje K. Bradnas jau buvo pradėjęs atsiskleisti kaip lyrikas, tai tremtis šita kryptimi jį beveik nulėmė. Pirmiausia jį taigojo poetui teigiamą žvilgsnį arba idealų tėvynės pavidalu, kartu pasiūlydama neigiamą aspektą arba protestą, be kurio sunku išsiversti temperamentingam dailiojo žodžio kūrėjui. Nors šis dvilypis žmogaus apsišreikimo bėdas yra susijęs su poeto prigimtimi neontologiškai, o psichologiškai, vis dėlto poetai dažniausiai negali išsiversti be protesto, be kritikos, be neigimo viso to, kas aptemdo jį k rybinį idealą, kas neleidsia tam idealui apsišreikti visa meilės skaistybe.

Tremtiniui tas neigiamas atžvilgis buvo svetimybė — svetima kalba ir svetimas darbas, svetimo krašto žmonės bei jį civilizacija, kur lietuviai buvo patekę daugiau ar mažiau prieš savo norą. Nors tas svetimas kraštas — naujas ir domus — žadino k rybinį vaizduotį, tačiau vis dėlto jo atžvilgiu tremtiniai bėdavo nusi-

teik neigiamai. Todėl tarp svetimų kalbų atsiderįs jaunasis K. Bradas pasijuto kaip kalbėjimas :

Kalbėjimas gilus,
Aplink viršūnės kaip sargai.
Be šiaurės rudenio tylos
Tūcia kaip niekad pavargai ³.

Bradas tremtinys pasijuto pavargęs, nes jo asmenybė susilpo, jo egzistencinė atrama buvo sumenkusi. Bet dėl to poetas nenugrimzdo pasyvi ir bežodė rezignacijai. Jis nejuokiamis mąkstas, o skundas tapo elegine dainele, kurioje savaime atsiskleidė kontrastai tarp skurdžios dabarties ir malonios praeities, nes joje tarsi iškilė kaip vienas idealo aspektas :

Ten liepynai, saulės užauginti,
Su manimi kalbėjimo malda vakarinė,
O rytas kurybos naujūnė
Keldavo auštanti žydrynė ⁴.

Tuo tarpu tarp kalbėjimo gijos jis sakėsi teįaukis vaiduoklių pragariško gaudesio aidus. Iš tų matyti, kad neįgiamas nusiteikimas svetimybei neįuomis stiprino K. Bradas no smonę idealo groį, kuris reiškis tarsi iš tų vnyų prisiminimų forma, kur tilpo netik Nemunas, bet ir tarsi iš tų linų laukai su mylimosios žvilgsniu ⁵. Jam net tarsi iš tų dulkių sauja atrodė tokia brangi, kad į bėgti norįs turėti po galva savo kape. Jam taip pat atėidavo mintis, kad :

Be tų vnyų ir gyventi ir mirti
Visoj žemėj vietos negana ⁶.

Kaip lietuviai tremtiniai didįiuma K. Bradas tik ję, kad siveišpataujant pasaulyje taikai, jis galės su visais tautieiais grįžti į karę

³ K. Bradas, *Svetimoji duona*, Munchenas 1945, 33 psl., eilė raštis, *Kalbėjimas*.

⁴ Ten pat, 46 psl.; eilė raštis *Kontrastai*.

⁵ Ten pat, 83 psl.; eilė raštis *Tremtinio sapnas*.

⁶ Ten pat, 38 psl.; eilė raštis *Be tų vnyų*.

bei okupacij nuniokot t vyn , kad ten griebt si atstatom j darb su naujakuri ryžtu :

Ten b sime naujakuriai jauni,
Pilni j gos, užgr dinti varg ,
Nerimstan i gyvenimo bang
Jau savo žem j supami ⁷.

Nors viltys sugr žti laisv Lietuv tams jo, ta iau vis d lto 1945 metais dar daug kas tik jo Atlanto chartos pažadus. Tod l ir K. Brad nas tada tur jo teis pranašauti Lietuvai šviesi ateit . Beveik Maironio ir B. Brazdžionio tonu poetas skelb , kad «iš kiekvieno kankinio kapo ... prisikels v l k rybos banga ». Tod l:

B k ramus, amžinasis Lietuvi,
Laiko audros tav s nenutrenks ⁸.

Iš ia duot trump citat nesunku atsp ti, kad *Svetimojoje duonoje* vyraujantis motyvas buvo t vyn Lietuva ir skausmas d l jos netekimo. Be abejo, kad šalia šios pagrindin s temos pasitaisydavo kitoki min i ir nuotaik eil raš i , kaip vienas antras svetimos gamtos gabaliukas, taikos rytas, bavaro krikš ioniškas kambarys. Ta iau šitokie eil raš iai — tik antraeiliai smulk s priedai prie centrin s — netektosios t vyn s Lietuvos — temos.

Svarbu ia pažym ti, kad *Svetimosios duonos* centrin tema — t vyn Lietuva — su šiuo rinkiniu tampa visos K. Brad no k rybos centrin tema, nors su vairiomis jos variacijomis. Pirmoji tokia variacija buvo 1947 metais paskelbta poema *Maras*, kur poetas pasakojo apie an juod j (tikriausia 1709-1710 met) mar , kaip jis prasid jo, kaip jis šiurpulingai plito, ištuštindamas Lietuvos kaimus taip siaubingai, kad vienas antras žmogus, išlik s gyvas, nebepakeldamas gr smingo siaubo, b gdavo iš t višk s, kaip anoji Brad no mergait , kuri, po išmirus krašt beklajodama, pagaliau sutinka iš svetur gr žtant kareiv ir su juo sutaria prad ti nauj gyvenim « nam šventam prisik limui».

Po *Maro* jo *Vilniaus varp* variacija (1947) ir naujas lyrikos rinkinys *Apeigos* (1948). Šitose Lietuvos variacijose ryškiau išsiskyr trys temos. Pirmoji — senov s lietuvi apeigin s maldos, kuriomis žemdirbi tautos žmon s lyg susilieja su gamtos j gomis⁷

⁷ Ten pat, 90 psl.; eil raštis *Naujakuriai*.

⁸ Ten pat, 88 psl.; eil raštis *Amžinajam lietuviui*.

Šiuo atžvilgiu gal charakteringiausios — *Prot vjo malda* ir *Jaunamart s ugnies malda*. Antrąją temą skambioji tremtinė kininkų dalia. Žvelgiant į ją, poetui buvo graudu, kad, jaunam pavasariui kviečiant laukus, lietuviai kininkai prie vokiečių kareivinių sienos:

 Taip s dijie dien dienom
 Širdim kietom ir kruvinom,
 Kaip medžiai, tylūs, išrauti⁹.

Gal labiausiai jaudinantis yra K. Bradno eilėraščių apie motiną, kuri tremtyje nebežino, nei kam savo rėpę širdį atiduoti, nei kam ji pati bereikalinga. Ji:

 Vis kas ryt kelias pirmutin,
 Nors jau veikti nieko nebėra,
 Vis sutemus rėpi vakarienę,
 Ji vis rėpęstinga ir gera.

 Kur, motule, ant grumtynių kelio
 Tu su meilėmis sklidina taure? —
 Kai nėra nė patvorio suolelio
 Pasilsit žvaigždę jant vakare¹⁰.

Trečiaji tema *Apeig* variacijose buvo poeto kinininko santykiai su gimtinės dirbama žeme. Šitokiems K. Bradno eilėraščių — tai tik spėdžiai brūkšneliai, kuriuos pažadina žemės darbai gamtoje. Antai, *Poilsyje*, po darbo išsitiesiant ant žolės, poetas vaizduojasi susiliejęs su žeme, atgydamas dvasiškai. Bet šis profaniškas lietuvių poeto jausmas atrodo labai panašus lietuvių pagonio apeiginei maldos nuotaikai, kaip į atskleidžia žavi *Ryto malda*. Ši savo ruožtu atrodo panaši poeto krikščionio maldai, kad ir šioje K. Bradno pirmiausia mągijasi dirbamos žemės gamtiniais spėdžiais:

 Kai vakaro maldoj prašau kasdienės duonos,
 Užlieja sielą man jėgų laukai.
 Rodos, einu einu alsuojančiais dirvonais,
 Po kojų sklaidosi pavasario rėkai.

⁹ K. Bradnas, *Apeigos*, Münchenas 1948, 25 psl.; eilėraščių *kininkai tremtiniai*.

¹⁰ Ten pat, 27 psl.; eilėraščių *Motina*.

Atleiski, Viešpatie, kad šit pilk tak ,
 Kad žem taip svaiginan iai myliu,
 Ir kad širdis, Tau šitiek tepasakius,
 Pavirto v l arim grumsteliu ¹¹.

Ši dvejop mald — pagoniškos ir krikščioniškos — išraiška grynai gamtiniais sp džiais mus nuveda dvi mintis. Pirma, savo subtiliausioms nuotaikoms reikšti *Apeigose* K. Brad nas vartoja labai konkre ius gamtinius vaizdžius. Bet, antra, tie vaizdžiai neišsivysto tapybinius paveikslus, o t ra tik negausi — poros, trejeto — sp dži br kšniai arba simboliai. Tod l reikia tarti, kad Brad nas yra trumpakalbis. Kaip *Svetimojoje duonoje*, *Mare* ir *Apeigose* jis daugiau sugestiuoja, negu pasako. Tos jo sp dži sugestijos — konkre ios ir spalvingos, kaip potepiai trapaus impresionisto, kuris negali pakelti joki rodym bei samprotavim . Jam pasaulis, ypa Lietuvos gamtos apraiškos yra mielos, geros ir gražios, nereikalingos joki pridedam j puošmen . Užtenka tik siži r ti regimojo pasaulio vairyb , jas pergyventi jusl mis, kad suvirpusi siela pakilt kontempliacij .

Su Brad no išvykimu Amerik 1949 m. baigiasi jo poezijos pirmasis periodas. Nuo tada prasideda naujos variacijos apie t vyn žil j amži gl dumoje. J poetas m gina atskleisti trijuose rinkiniuose — *Devynios balad s* (1958), *Moren ugnys* (1958) ir *Sidabrin s kamanos*. Ten sud ti eil raš iai, kuri didžiuma yra parašyta Baltimor je, kai poetas dirbo fizin darb . Šiuo laikotarpiu jis savo daiktinius sp džius nori peržvelgti giliu burtininko žvilgsniu, kad šitaip atskleist t vyn s praeities m sl b t galima išreikšti nauju taigiu žodžiu. Tiesa, kad šiuose rinkiniuose n ra visai užmirštas tremtinio svetur motyvas, bet jis ia minimalus, kažin kur suskamb s viename antrame eil raštyje, tartum rinkini parašt je. Tremtinio skausm juose nustelbia persekiojama ir ken ianti Lietuva, kuri brolio, ses s, kraujo, grabo simboliais primena miško brolius, pl stan ius kraujais ir mirštan ius Sibiro taigose ir tundrose.

Nelygiose kovose mirštantiems rezistentams K. Brad nas yra paskyr s *Partizan balad* , parašyt spalvingu tautosakiniu stilium ;

Tik suplojo rankomis t vas,
 Ir atb go graž s žirgai.
 — Ko ne dat žalios žol s,
 Ko negeriat mari vandenio ?

¹¹ Ten pat, 61 psl. ; eil raštis *Vakaro maldoj*.

Ir stovi žirgai,
 N galv nepakelia.
 — Kaip mumis sti žalia žol ,
 Kaip mumis gerti mari vandenai —
 nuo žuolo eina kraujo laštakis
 miško gilum .

Tik suplojo rankomis motina,
 Ir atplauk baltos gulb s ;
 — Ko nelesat aukso gr d ,
 Ko negeriat sidabro vandens t

Ir plauko gulb s,
 Galv nepa keldamos.
 — Kaip mumis lesti aukso gr dai,
 Kaip mumis gerti sidabro vanduo —
 Per ežer eina kraujo laštakis
 miško gilum .

Ir pravirko sesuo balsu
 Ir iš jo broli ieškoti
 Kruvinu laštaki
 miško gilum ¹².

Tai t vyn s variacij ciklo centrinis eil raštis apie slapt ir kruvin lietuvi rezistencij dabartyje ir praeityje. Jam atsiliepia *Devyni baladži*, *Moren ugni* ir *Sidabrinis kaman* kiti eil raš iai arba ištisai, arba keliomis eilut mis, arba koku nors simboliniu vaizdžiu, arba dažniausiai užuomina, primindami, kad dabartini laik lietuvai slaptos sunkios kovos t ra sen j amži Lietuvos (o gal viso Pabaltijo) gyventoj dramatiška dalia ir drauge j paveld jimas. *Partizan balad s* eil raštis taip pat charakteringas K. Brad no talentui suprasti. B tent, jis sugestionuoja, kad Brad no poezijoje susitinka poeto romantiška vaizduot su jo impresionistiškai trumpakalbe išraiška.

Dabarties lietuvi partizanin ms kovoms ir mirtims miškuose poetiškai išreikšti K. Brad nas savo balad je šaukiasi dvejop simbolini vaizdži : pasakiškos praeities, kurioje prieštaraujantieji ir li dintieji žirgai ir gulb s, kalb dami žmoni kalba, atsisako žalios žol s, sidabrinio vandens ir auksini gr d , eil raštyje suduriami su permanentine ir dabartine tikrove — t vu, motina, seserimi, žuolu, ežeru, mišku, kraujo laštakiu. Šie pastarieji dabarties tikro-

¹² K. Brad nas, *Sidabrinis kamanos*, Chicago 1964, 32 psl.

v s vaizdžiai, ypa jos gamta — impresionist ir realist lobyno elementai. Tuo tarpu ne tilpdamas realiuose vaizdžiuose, o savo sugestionuojamai dramatinei tampai išreikšti šaukdamasis praeities ir pasakos, poetas atskleidžia savo romantiškus polinkius.

Šie savo ruožtu paaiškina, kod l m s ia minimuose poezijos rinkiniuose K. Brad nas savo taut ir t vyn stipriai susieja su praeitimi. Panašiai kadaise elg si Ad. Mickevi ius ir Maironis-Ma iulis. Tik jiedviem tos senov s užteko tiek, kiek j siek istorijos šaltiniai. K. Brad nui to per mažai. Tiesa, neneigia jis n istorin s praeities, nes savo eil raš iais jis ieško ir Mindaugo senosios sostin s Vorutos ir Margirio liepsnose žuvusi karžygišk Pil n . K. Brad nui dar reikia gilesni amži , reikia proistor s, kur gyvenimo m sl s yra pasl pto s po dirva žem je ir akmenyse.

Ieškodamas savo tautos gyvenimo m slingoje praeityje, K. Brad nas prisipaž sta: «lyg begalinis lietus skverbiuosi pamatus amži »¹³, nes ten, «vieškely skausmo ir žygi » žuolinei tautai laikas perdav amžinyb s paslapt užburtais žodžiais¹⁴. juos skverbdamasis lietaus intensyvumu, poetas pasiekia priešistorinius laikus, kuriuos bež iuopia tik geologai ir archeologai. Su jais smagu Brad nui dvasioje g r tis, kaip Europoje «ledynai traukiasi šiaur », kaip « sukil l ugnis dega morenose », kaip ji veda poeto kilt « pažad t žem , pirmaprad žyg »¹⁵. Nemažiau smagu poetui apm s tyti ir v lesnius tolim j prosenoli žygius bei j palikim , kai archeolog atkastas :

Šaltoje m nesienos ugnj
Ž ruoja kapi lobis :
Sunkios vario apyrank s,
Pasidabruotos kamanos ¹⁶.

arba raudono molio šuk s iš urnos, išpuoštos eglut mis, paukšteliais ir balta g le, kur kadaise ils josi kankinio pelenai¹⁷.

Iš priešistorin s senov s pereidamas naujesnius laikus, atsparos savo kult riniam pasipriešinimui K. Brad nas randa tautos mitologijoje ir tautosakoje. Tod l jo eil raš iuose sve iuojasi senojo lietuvi tik jimo vaizdžiai: M nulis su Aušrine, Perk nas ir v li suolelis, Medeina su vaiduokliais, laum mis ir Žemyna-Žemyn l .

¹³ K. Brad nas, *Devynios balad s*, Chicaga 1955, 16 psl.

¹⁴ Ten pat, 13 psl.

¹⁵ K. Brad nas, *Moren ugnys*, Torontas 1958, 9 psl.

¹⁶ K. Brad nas, *Sidabrin s kamanos*, Chicaga 1964, 21 psl. ; eil raštis *kap s*.

¹⁷ *Moren ugnys*, 45 psl.; eil raštis *Urna*.

Pokalbio forma su šia deive K. Brad nas net suk r miniati rini eil raš i cikl , kuriame pasakoja rugio gr do istorij nuo jo atsi d rimo žem je s jos metu iki duonos pavidalo ant stalo. Rugio sudy gimo momentas ruden yra tikras švelnumo šedevras :

Paskutiniai lapai smilksta
 Nuo saulyt s, nuo šalnos.
 Saul spindul l pilsto
 K dikio delnuose ¹⁸.

Panašaus švelnumo atrodo posmelis prieš rugio piovim .

Pasipriešinti prieš dabartin gr sm lietuvi tautai kv pimo Brad nas randa tautosakin je k ryboje. Joje poetas labiau domisi burtais ir raudomis. Iš jo atkuriam ar sukurt burt domiausios yra *Kraujo vestuv s*, kur skaitome:

Jeigu tu brolio krauj
 Pama iusi neverksi,
 Tai gal si tek ti.

Ži r ki, kur nukris
 Pirmasis kraujo lašas.
 Tu j pirštu
 spauski žem n.

Jeigu tu brolio krauj
 Palietusi neverksi,
 B si vaisinga ¹⁹.

Už burtus Brad nui nemažiau domios senosios lietuvi raudos, kuri stilium m s poetas yra suk r s trejet lyriškiausi savo eil - raš i : *Medeinos raud* , *Velykai io raud* (*Moren ugnyse*) ir *Motinos raud* (*Devyniose balad se*).

Suprantama, kad gilios senov s m sl besiskverbiam iam poetui vaizduot jaudina praeities kapai, ypa gyvenimo ir kov buvusieji židiniai — piliakalniai: vis tiek, ar tai b t Apuol , Šatrijos kalnas, ar kitoks piliakalnis bei milžinkapis. Neužmirštini n smulkieji senkapiai — maro ir bado met liudytojai. Seniau jais dom josi ir kv - pimo ieškojo Maironis, kuris nor jo prikelti bent vien senel iš kap

¹⁸ *Devynios balad s*, 39 psl. ; eil raštis *Apeigin* .

¹⁹ *Sidabrin s kamanos*, 34 psl.

milžin . Šitokie norai Kaziui Brad nui neturi prasm s, nes jo poezijoje milžinkapiai yra kupini gyvyb s, nors laikinai ir nutil . Ten « šaknis piliakalnio maitinas šiltu kovotoj krauju », kitaip tariant, gyvi v lesni ir dabarties kovotoj šventomis laisv s aukomis, d l kuri :

Ir atžalas iš kelmo leidžia
Šventi sausieji žuolai,
Ir kl po prieš aušrin žvaigžd
Maldos ekstaz je šilai ²⁰.

Kapai Brad no poezijoje gyvi, nes jo praeitis n ra nutraukta dabarties varg , kaip atrod Maironiui. *Devyni baladži* poetui praeitis nuo priešistorini laik iki ši dien tebuvo lietuvi darb , kov , skausm , gyvyb s ir mirties viena ištisin grandin , kurioje praeitis takoja dabart . Tai vaizdžiai Brad nas pasako viename *Devyni baladži* eil raštyje rašydamas:

Ant kalnelio galv pasid jus,
Ilsis balto milžino dvasia,
Klauso — ošia požeminiai v jai
Smilkstan i pušyn šaknyse.

O po skruostu, jau ia, ima kaisti
Aukuro nev stantis akmuo.
Ir kaip vakaro liepsnojanti pašvaist
Suž ruoja žuolo liemuo.

Išgirstu ir aš pro g dži tyl ,
Kaip suploja kunigas delnais —
Ir gul j s milžinas pakyla
Ir kriv l nuneša kalnais ²¹.

Šitoks praeitimi gaivinamas Lietuvos gyvenimas atrodo dramatiškas, bet ne beviltiškas : jam j g teikia ne tik t vyn je žuvusieji, bet ir Sibiro tremtini kaulai: jie budi, laukdami prisik limo, o nesuteptoji Sibiro žem tarpininkauja tarp nekaltai nukankint

²⁰ *Devynios balad s*, 67 psl.

²¹ Ten pat, 63 psl.

ir j gyv j tautie i t vyn je. Apie anuos Sibire užmigusius Brad -
nas rašo :

Palikite mus Viešpaties akivaizdoj
Neaukštintus ir nepažemintus.
Palikit po stuobriniais kryžiais
Baltoj kaip Ostijoje taigoj,
Nepaliesoj žem j,
Kuri prisik limo b gnais dunda,
Kai krinta artim j ašaros ...²²

Mirusieji Sibiro taigose girdi, kaip dunda žem nuo prisik limo
b gn , nes j atšal k nai sušild Sibiro žem , nes K. Brad no romanti-
tiškoje vaizduot je žmogus bendrauja su visokiomis b tyb mis
— su žeme ir su akmenimi, su dirva ir jaunu žuol liu, su žirgu ir
gulbe kaip su broliu ir mirtimi; jis paj gia reg ti, kaip milžino dvasia
neša pasipriešinimo kriv l savo tautie iams ir kaip numir lis, tapda-
mas apinio šakn maistu, staiga su iulba vytur liu p dim lauke²³.
D l šitokios romantiškos Kazio Brad no vaizduot s daug eil raš i
Devyniose balad se, Moren ugnyse ir *Sidabrin se kamanose* skamba
kaip balad s, o jose atgyjanti praeitis pavirsta lyg šia diena ia d l
vairi taigi užuomin , ia d l praeities akimirk suvedimo su
dabarties gyvenimo reiškiniiais. T dviej laiko t km s moment
sud rimas vienlaikin vyk akivaizdžiai matyti balad je apie rugio
gr d , kai poetas kalbasi su deive Žemyna. Poeto pastangas praeit-
ties akimirkoms sudabartinti gerai atskleidžia ir *Moren ugni* Min-
daugo ciklas. Ten septyni eil raš iai, primen pirm j Lietuvos
karali , yra r minti poeto t v probalsiai kalbam rožan iaus
(rožinio) mald . Kit kart iš dabarties akimirk poetas skrenda
praeit , kad jos problemomis išaiškint lietuvi dabarties dramatin
stov . Tokio pob džio yra gražus *Vorutos* eil raštis *Sidabrin se ka-
manose*.

Ta iau vis trij rinkini — *Devyni baladzi* , *Moren ugni* ir
Sidabrin kaman — t vyn s variacijas suvesti vien praeities-
dabarties schem b t perdaug šabloniška ir gal prieštaringa poeto
intencijoms. Sakysime, Brad nas šituose savo rinkini k riniuose
beveik nemini lietuvi ir Lietuvos, tartum bijodamas pažeisti savo
redaguot *Literat ros Lank* priešingum tokiai patriotinei poezi-

²² *Sidabrin s kamos*, 37 psl.

²³ *Moren ugnys*, 39 psl.

jai, kuri dažnai veriasi sušablonintais patriotiniais šiais ir simboliais. Šitoki reiškiniai K. Bradno taisyklės variacijų poezijoje nėra. Sakysime, pasakodamas apie dainą *Partizanu baladė*, poetas net neprasitar, kokios tautybės yra tie miško broliai, kuriuos nuo žuolės per ežerą veda kraujo laštakis. Tik iš simbolių galima spręsti, kad jie — lietuviai. Panašiai reikia suprasti ir atgaivinamą praeitį visų trijų rinkinių taisyklėse. Tardami, kad ji lietuviška ir dar dominuojanti tema, tai praeitį priskiriame savo interpretacinį žvilgsnį, nes šitoki teisi suteikia vairios eilėraščių smulkmenos, nors, antra vertus, trijuose rinkiniuose yra eilėraščių, kurie praeities-dabarties schemą netelpa. Sakysime, kur dėti tokias prasmingas *Vitražo* eilėraščių ciklas, kur paliečiama motinos kininkš ir drauge darbininkš dalis?

Nevartodamas lietuvių ir Lietuvos vardo savo eilėraščiuose, Kazys Bradnas, be abejo, siekia atvirumo — kad jokie rinka būtų prieinami bet kurios tautos žmonėms. Tai teisingas ir geras užmojis. Šitokiam visažmogiškam atvirumui tarnauja ir nieko bendro su Lietuva neturintis *Devyni baladžių* ciklas vardu *Grabdirbis*, keletas gamtinių-peizažinių miniatiūrų, arba tokie nedidukai kariai kaip *Kelion*, *Metamorfoz*, *Uola* (visi iš *Sidabrinių kamanų*). Tačiau negalima nepacituoti aukščiau laiko išskylančio, visažmogiško eilėraščio *Elegijos*, kur poetas skundžiasi:

Mūsų amžius toks trumpas, toks trumpas —
Kaip širdis tu dien negailės,
Kai jos bėga ir stirnom suklumpa
Nuo likimo strėlės.

O prašau, o meldžiu neskubėti
Paskui saulė toli už kalnų ...
Bet palieka tik skliautai žvaigždėti
Ir tik žodžiai dainai²⁴.

Tai gražus eilėraščių apie laiką ir žmogaus praeinamumą. Ši ontologinė tema ir problema mums taip pat Jonas Aistis — Aleksandriškis. Tačiau kokia skirtinga kiekvieno tų dviejų poetų išraiška! Užtektų tik trumpu žvilgsniu palyginti J. Aistio *Dien* eilėraščių su *Elegija*, kad akivaizdžiai pamatytume koks trumpakalbis ir lakoniškas yra Kazys Bradnas ir koki puiki rezultatai jis šitaip pasiekia. Bet *Elegija* — šis paprastas žodžių giliaprasmis kariai — geriau

²⁴ *Moren ugnys*, 38 psl.

negu kas kitas turėtų spėti poetą nesigriebti mantri, beveik pamaišyk metaforas, koki pasitaiko ne viename *Devyni baladži* eilėraštyje, ir vengti tokios apkrautos ir susuktos sintaksės, koki sutinkame to paties rinkinio prologe.

Tik ne paprastu atvirumu nukrypo K. Bradnas vėlesniuose trijuose rinkiniuose — *Sonatose ir fugose* (1967), *Donelai io kape* (1970) ir *Pokalbiuose su karalium* (1973). Šiose Lietuvos kultūros variacijose poetas paviliojo komplikotos-sofistikuotos išraiškos priemones, kuriose Lietuvos praeities apraiškos, pergyvenamos dabartyje, nėra pagrindinė tema. Tiesa, kad nėra Lietuva nėra užmiršta: jį Bradnas prisiminė per jos žymiausius atstovus, beveik genijus — per Mykalojų Konstantiną Iurlionį (*Sonatos ir fugos*), per Kristijoną Donelaitį (*Donelai io kapas*) ir per didį kunigaikštį ir karalių Gediminą (*Pokalbiai su karalium*), tačiau po šios abstraktinės arba hermetinės poezijos ten visai aiškūs. Labiausiai tai matyti *Sonatos ir fugos* rinkinyje, kuriam K. Bradnas duoda antrinį vardą *Susitikimai su Iurlioniu*. Bet kas tai per susitikimai? Kad jie neliečia M. K. Iurlionio gyvenimo, matyti, tik rinkinio puslapių praskleidus, nes poetas kalba apie mūsų garsiojo tapytojo paveikslus, pavadintus muzikiniais vardais. Bet kas *Sonatose ir fugose* yra poetinis objektas — ar Iurlionio cikliniai paveikslai, interpretuojami poetiniais vaizdžiais, ar paties K. Bradno asmeniniai pergyvenimai, pažadinti mūsų paslaptingojo tapytojo kūrini?

Deja, atsakyti šiuos klausimus nėra lengva, nes abstrakti poezija, kuri giminiuojasi artimai su siurrealizmu, dažnai juokiasi iš loginių vaizduotės ir natūralaus mąstymo. Be šitokių prieštarų bei sunarplytų derinių *Sonatose ir fugose* K. Bradnas aiškiai neišsiviečia²⁵.

Sudtingomis, save neigiančiomis metaforomis siurrealistai siekia neigiamą spindį savo beprasmybės polinkiams patenkinti, arba slaptam protestui reikšti. Bet nei K. Bradnas, nei M. K. Iurlionis nėra nihilistai. Priešingai. M. K. Iurlionis savo tapyboje, kurdamas savo poetines vizijas su nedaugeliu šios žemės elementu, visada kūrė teigiamą. Bradnas taip pat nuo savo kūrybos pradžių

²⁵ Tai liudija kad ir šitokie vaizdžiai: « Tarp tavęs ir manęs nėra tarpo — viena širdis abiejų » (*Sonatos ir fugos* 27 psl.); « Tarp manęs ir tavęs šilta ledas ir dega ugnis » (ten pat); « Viskas plieskia kaip uogienojai » (26 psl.); « Ši nakt keroja žvaigždynai šakom be šaknų » (43 psl.); « O gal šauksime balsu paklydusio žemėje, kurios neranda nieks » (44 psl.); « Krūtelėjus kalno ramybė » (45 psl.); « Užgesink mane kaip šaltą ugnį prieš skenduolių karstą » (50 psl.); « Ji kaip tvinkstanti ašara krenta, didi dama džiaugsmo siaube » (51 psl.).

vis k nors teigdavo, ypa praeities gelmi siekian i lietuvišk kult r , j gindamas nuo vairi negand . Tod l, net siurrealistines klumpes atsistoj s, poetas nekuria ištisai savyje prieštarujan i vaizdži , pasitenkindamas j m slingumu. Nors tos jo metaforos dažnai b na mantrios, reikalaujan ios sp jimo, bet, daugiau ar mažiau atsp tos, jos atrodo gražios ²⁶.

Kaip iš citat matyti, *Sonatos ir fugose* yra prasming metafor ; ta iau dauguma j reikalauja sp ti, nes yra tokios atitrauktos bei mantrios, kad jomis b t galima dr siai konkuruoti su pranc z pamaiviškomis markyz mis, kurios XVII amžiuje žvak vadindavo saul s papildiniu. Jei prie ši metafor prijungsimė anas anti-logiškas bei per daug supintas metaforas ir prisiminsimė, kad šie visi poetiniai vaizdžiai eil raš iuose yra sujungti abstrak iais veiksniais ir vardžiais kaip aš, tu, ji, mudu, mes, tai sp jamasis eil - raš i davinys gerokai padid ja. Be to šitaip susidarant sp jam j kr v kartais aptemdo logiškai palaidi sakiniai, tarp kuri ryš v l reikia daugiau ar mažiau atsp ti. Kaip šitok gerokai laisv sakini jungin , skleidžiant migl , galima pacituoti *J ros sonatos Allegro* :

Ar girdi vanden dudenim —
 Vilgo sm l puta.
 Kaip žuvis neriu prieš gyvenimo
 Srov , žuv dra balta

Laužiu sparn prieš v j ...
 Aušta, b la rytai —
 Lyg užburti varpai nuskamb jo
 Tolimieji krantai ...

— Tiesk, netiesk gintaro tinkl —
 Nesugausi man s :
 Aš banga devintoji, galinga
 Gundau tave gelmes ... ²⁷

²⁶ Štai keletas žymesni j : « Gabija, aukso gr du žvaigždynuose s jama, o nokstanti širdyje » (*Sonatos ir fugos*, 17 psl.) ; « Aš — akmuo, pirm žem s ryt , pabudintas staiga » (19 psl.) ; « Stovim prie lopšio minties » (psl. 19) ; « Pavirt drugiais ir g l m pabirom prie saul s versmi » (20 psl.) ; « Mes — visatos dugno skenduoliai ir karaliai kar nom rasos » (21 psl.) ; « Mintys krenta kaip žali obuoliai » (26 psl.) ; « Ir klausau — po beržo žieve ir po duonos pluta širdis pasl pta » (28 psl.) ; « Pavasario saul ridendamas savo delnuos » (29 psl.) ; « Medeli virš n lanks ioji rašo laiškus ant melsvo dangaus » (33 psl.) ; « Ten aš pama iau savo mirties valand , nuslydusi žvaigžde nuo dangaus » (34 psl.) ; « O tyla, kad net girdim, kaip skyla min i kevalai » (43 psl.) ; « Palaikyk mane p kin pien , kol sugr šiu j ros dvelkimu » (45 psl.)

²⁷ *Sonatos ir fugos*, 49 psl.

Šiame eilraštyje nėra nei mantri, nei save neigiančių metafor. Bet vis tiek tas atrodo per drąsus, kuris pasigirt, kad iš viso yra gana vaizdingo sakinių derinio jis pajuto ir suvokė jo prasmę. Iš tikrųjų yra cituoti sakiniai visum reikia sp lioti, nes brūkšniais ir daugtaškiais pažymėti nebaigti sakiniai slepia mįslę. Su visais kitais sp liojimais reikalaujančiais elementais *Sonat ir fug* dažnas eilraštinis apsigaubia tokia migla, kad prieš ją skaitytojas neretai gali pasijusti kaip pradedantis lošėjas prieš šachmatmeisterį.

Žinoma, sp liojimams tenkanti tiršta migla prasisklaidyt, jei greta *Sonat ir fug* eilraštiniai būtų atspausti atitinkami M. K. Iurlionio kūriniai, jeigu iš tikrųjų poetas juos būtų norėjęs komentuoti. Bet jei komentarai K. Bradnui tebuvo tik antraeilis ar trečiaeilis uždavinys, o svarbiausias tikslas buvo sukurti eilraštinį savaip pergyventom iurlioniškomis temomis? Kad pirmiausia šio tikslo K. Bradnas siekė savo *Sonataose ir fugose*, nurodo dažno eilraštinio sakinio veiksnys, išreikštas pirmuoju asmenimi *aš* arba kartais užvedamas pokalbis tarp *aš* ir *tu*. Tai jau ir šiuo atveju greta eilraštinio skaitytojui būtų buvę reikalingi M. K. Iurlionio paveikslai kaip atsparos taškai, kaip temos, nors, antra vertus, poetas tikriausiai prileidžia, kad kiekvienas lietuvis atsimeina bent tas tris iurlionio sonatas (*Saulės, Pavasario, Jros*), kurias K. Bradnas komentuoja, arba kuri motyvais jis yra sukūręs savo devynius eilraštinis. Bet kad jiems suprasti atminties yra neužtenka, tepaliudija viena populiariausi *Jros* sonatos dalis *Andante*, kurios reprodukcija buvo plačiai pasklidusi tarp lietuvių prieš II pasaulinį karą. «Jros» *Andante* tema K. Bradnui rašo:

Tavo siela — kaip žalsva bedugnė,
kuri grimzta, grimzta ...
Užgesink mane kaip šaltą ugnį
Prie skenduolių karstų.

Aš bijau, bijau praręgti
Ir išvyst, ko nematęs žmogus ...
Viešpatie, kaip žiburti
Langai anapus uždangos.

O, svaigioji bedugnė su trauka,
kuri grimzta, grimzta ...
Ar pagausi savo ranka
Ant delnų ištiestų? ²⁸

Atrodo, kad net kelis kartus perskait s š eil rašt skaitytojas nepaj gs atsakyti pirmosios strofos premisas : kas yra ta «tavo siela — kaip žalsva bedugn » ir kas yra tas aš « kaip šalta ugnis ». Poetas gal t tarti, kad M. K. iurlionio j ros cikle *Andant s* paveikslas yra toks m slingas, kad jo simboli nepaj giame pasakyti s vokiniais žodžiais. Be abejo, kad išaiškinti vis simboli iurlionio *Andant je J ros* cikle nepaj gtume, bet vis d lto dr siai galime tarti, kad prieš save turime prasming paveiksl , kuriame matome diding j r kaip sl pining simbol . Ar apie K. Brad no *J ros Andant* tur tume teis s šitaip tarti ! Deja, ne. Iliustracijai neprid j iurlionio *J ros Andant s*, tur tume tarti ne, nes iš eil raš io n tiek nesuvokiame, kad jame kalbama apie j r , arba kad j ra ten b t simbolis. Bet... jeigu trij strof eil raš io nepaj giame suvokti be komentario, šiuo atveju be M. K. iurlionio paveikslo, tai reiškia, kad šiame eil raštyje poetas yra užsidas s nuo skaitytojo — yra suk r s hermetiškos poezijos k rin .

Už sonatas dar uždaresn s atrodo K. Brad no dvi fugos (dvi serijos po penkis eil raš ius) gal tod l, kad skaitytojui sunku atsp ti, kokie M. K. iurlionio paveikslai gal t b ti komentarai Brad nui. Šitaip prieiname išvad kad *Sonatos ir fugos* yra hermetin s poezijos rinkinys, nors, pirm kart pa mus rankas ši gražiai išleist knyg , buvo kilusi džiaugsminga viltis, kad susitikimai su M. K. iurlioniu bus kv p poetui gilios minties k rini , panaši jo paties *Elegij* . Ta iau šitokios minties kibirkštys tesužib jo kaip užuominos vien antr akimirksn . Tod l galima tarti, kad *Sonat ir fug* eil - raš iai pasiliko m ginimais poetin s technikos priemon mis išprovokuoti kažin k gilesnio, neužangažuojant paties autoriaus egzistencijos. Kaip dažniausiai atsitinka hermetin je poezijoje, K. Brad no *Sonat ir fug* pavienius sakinius daugiau ar mažiau suprantame, kai kuriais net pasigrožime, bet eil raš io visuma dažniausiai pasilieka ne sp ta m sl .

Hermetin s poezijos miglos žymiai prasisklaido *Donelai io kapo* rinkinyje (1970). Jame v l pasirodo ir žilos senov s atgarsis (*Paskutiniojo teis , Kit syk ir dabar*), ir netolim partizanini kov bei j žuvimo aidai (*Miško broli kapai, Nokturnas Mamertui*) ir peizažin s poezijos miniati r (*Vakariens d mas*). Tarp šit gamtin s poezijos gabaliuk — vienas domiausi šio rinkinio eil raš i *Tolminkiemio vakaro atod sis*:

Jau lapai sugul — virš n s nori miego.
Antra diena jas dauž v tr spragilai.
Dabar v l žvaigžd s debes briaunom atb go,
Kaip švytintys sidabro vabalai,

Kuri nesurenka iulb dama lakštingala,
 Kuri ranka nubraukti negali —
 Laiminga tik ir nelaiminga,
 Širdie poeto, ko tyli,

Klausydama, kaip kalnan kopias raskas,
 Kaip virptelia pabudus vyturiukas
 Ir medžiai atsidausta sapnuose²⁹.

Šis eilraštis atrodo domus tuo, kad gryn j vakaro lyrik K. Brad nas lieja Donelai io poezijos daiktini intonacij . Kaip žinia, prieš penkiasdešimt met K. Binkis taip pat yra mgin s Donelai io stiliumi vaizduoti naujovišk pavasar ; ta iau *Keturī Vj* vadui jis iš jo ne tai nususus, ne tai roniškas, kitaip tariant, K. Binkio donelaitiškas pavasaris buvo vienas menk j eilraš i *Šimto pavasari* rinkinyje. Tuo tarpu ia cituotas K. Brad no vakaras yra tap s originaliu kaip tik d l vaizdžiai sudaiktintos gamtos (medži «virš n s nori miego », nes «antra diena jas dauž v tr spragilai », o žvaigžd s švyti kaip «sidabro vabalai, kuri nesurenka iulb dama lakštingala»).

Kalb damas apie savo kaip poeto dali (*Saul s apeiga, Paskutin smiltis*), apie savo s duvišk t višk (*Tiktai per paukš io skryd*), apie gimt j lietuvišk j žod , kur K. Brad nas garbina tokiais gražiais eilrašiais, kaip *Prie stebuklingojo medžio, Po saule, po medžiu, Žodžiai*, jis turi progos prisiminti Kr. Donelait . *Žodži* eilraštyje iškyla ne tik Donelai io santykis su lietuvišku žodžiu jo poezijoje, bet ir dabartin to žodžio tragik , nes šiandien, vairiai beskubdami, užmirštame tas brangias kalbos priemones tobulinti. O dar ateiviai iš Ryt taip nusiaub Tolminkiem , kad nebeliko nei jo vardo, nei Lazdyn li parapijos :

Kurios bažny ios neb ra,
 Kur tavo vietoj tik akmuo,
 Ir tas išniekintas perdm —
 Apspjautas rusiškom raid m³⁰.

Donelai io kapo rinkinyje Brad nas Tolminkiemio klebon teprišimena kaip poet , neliesdamas konkre i jo gyvenimo duomen . Tik išimtinu atveju jis vien kart tevaizduoja Donelait , lošiant

²⁸ K. Brad nas, *Donelai io kapas*, Chicaga 1970, 21 psl.

³⁰ Ten pat, 44 psl.

kortom su mirtimi, kai prieš šios klast Tolminkiemio poetas meta visalaimin i kort — *Metus*, kuri nepaj gs veikti n nepasotinamas sovietinis imperializmas.

Donelai io garbei skirtame rinkinyje saikingai vartodamas siurrealistin metod ir pabodamas Tolminkiemio poeto daiktiškum , K. Brad nas daug kur apsisaugo nuo hermetizmo. Atrodo, kad šitokios tariamai avangardistin s poezijos geriausias pavyzdys yra *Rojus*:

Aš paskendau pasak pasaul ,
Kurio dugne miegojai tu kadais —
Ten meile virtusi apgaul ,
Ten akmenys prasiskleidžia žiedais.

Saulut m tome, kaip sviedin , tarp rank ,
Vaikai numir liai atb ga žaisti iš kap ,
Našlai i ašaras, kaip uogas, delnan renkam,
Nuvij mirt burt botagu.

Ir žmon s, rad mane šitam rojui,
Palaiko nelaimingu kvailiu iu,
O aš sau b gu amžinyb s kojom
Akimirksnio sm l tu taku iu ³¹.

ia antilogiškos ar ekstravagantiškos metaforos kažin koku b du yra susib gusios prasming eil rašt . Ta iau, kad šitokie atvejai tegali b ti labai reti, iš dalies liudija K. Brad no pasidavimas tariamo avangardisto Alg. Mackaus takai smulkmenose: šis savo poezijoje kalb jo apie juodus m nulius, o *Donelai io kape* autorius rašo, kad : «juodo m nulio del ia daugiau l tai nebedilo » ³².

Labiau negu *Donelai io kape* K. Brad nas atsipalaiduoja nuo hermetiškos poezijos *Pokalbiuose su karalium* (1973). Ties pasakius, abstraktin s ir siurrealistin s poezijos deriniams ia mažai t ra vietos, nes šiame rinkinyje K. Brad nas nori atsiliepti karaliaus Gedimino laiškus, kuriais anas senosios Lietuvos valstyb s k r jas 1323 ir v lesniais metais rašin jo vairiems Vakar Europos miestams. Juose jis kviet Lietuv amatininkus, pirklius, žemdirbius, o Romos popiežiui ir Rygos vyskupui si l atsi sti misinink Lietuvai sukrikiš-ioninti. šitokius Gedimino projektus atsiliepia dvylik kart Bra-

³¹ Ten pat, 25 psl.

³² Ten pat, 49 psl.

didelis kaip poetas, kuris politikos bei kultūros problemas žiūri kitaip negu anas pagoniškas valdovas. Ir atsiliepti kitaip, arba net prieštarai K. Bradnui lengviau, nes jam duomenų suteikia istorinė perspektyva. Todėl pirmą pokalbį su Lietuvos ir rusų karaliumi poetas stoja nekviestas, net nepaminėtas valdovo laiškuose. Jis ateiąs pasiti Gediminą, kad šis neperžengt ribos gryniosios politikos naudai. Trečiame pokalbyje poetas karščiau protestuoja dėl nekviestųjų iš Rytų, nes jie per didelis gyja galios. Ko:

Susido prie senolių skobnių,
 Ko skerdią briedžius ir paukščių,
 Ko purvina ir kruvina slenkštis³³?

Ketvirtame pokalbyje poetas siūlo karaliui susirpinti dvasinę kultūrą, kurioje nebūt užmiršta lyrinė ir epinė poezija:

Pakvieskime pilsvajų,
 Mlynpro rudens riekus,
 Pakvieskime gyltą gajų
 Pro ledų šylančius laukus [...]
 Ir dainų, pasakų, legendų
 Sodinkime už skobnių su savais³⁴.

Tačiau valdovas tik šypsosi iš šio pasiūlymo: Gedimino ir jo palikuonių dvare nebuvo poetų, kurie būtų apdainavę Lietuvos vyrų žygdarbius.

Šeštame pokalbyje poetas pataria valdovui neduoti privilegijų svetimiems pirkliams, su kuriais kraštą slenkta klastingas auksas ir sutarė laužymas, nes dainius išvysta sovietinės okupacijos pradži Lietuvoje, kai:

Stovi tankiai prie Gudagojaus —
 Po vikšrais sutrinta sutartis,
 O šalia, beg diškai atsilapojus,
 Šoka mirtis³⁵.

Septintame pokalbyje poetas pasisako prieš Gedimino užkariaujamus žygius svetimas žemes Rytuose ir prieš apgaulės, pasirašant

³³ K. Bradnasis, *Pokalbiai su karaliumi*, Chicago 1973, 21 psl.

³⁴ Ten pat, 25-26 psl.

³⁵ Ten pat, 38 psl.

sutartis su kaimynais. Devintame pokalby iškyla Lietuvos sukrikšioninimo klausimas. Nors Gediminas žada pasikviesti Lietuv krikš ioni vienuoli ir juos globoti, bet poetui atrodo, kad valdovas n ra nuoširdus. Paskutiniame (dvyliktame) susitikime su karaliumi poetas atsisveikina reg damas, kokia kruvina Lietuvos praeitis nuo Mindaugo kritimo vietos lig Sibiro ir «miško broli kulkom išgen toj giri aikštel j kruvinoj»³⁶.

Kaip matyti *Pokalbi su karalium* atpasakojimas proza padaro juos ne sp dingus, nes jais d stomi daugiau ar mažiau politiniai, taigi abstrakt s klausimai, ties kuriais poetai dažniausiai suklumpa. K. Brad nas šito nepasisekimo išveng , nors jo poezijoje ir pasiliko išp st žodži sp dis. Viena, kurdamas savo poezij per 30 met ir kartu b damas lietuvišk žurnal bei *Draugo* dienraš io redaktorium, jis taip giliai susigyveno su Lietuvos klausimais, kad jie tapo jam vos nelygiareikšmiai su jo asmeniniais reikalais. Antra, jis Gedimino laik problemas paži r jo tremties poeto žvilgsniu, kuriam « per plati klaj niška erdv , nesuvaržyta joki sutar i », išaštrino žvalg . Tre ia, Brad nas savo pokalbius apsiaut tam tikra paslapties nuotaika, kuri kilo ia iš poeto susijaudinimo d l karaliaus Gedimino klaid , ia d l miglotos išraiškos, kur ataidi iš hermetin s poezijos metod . Tiesa, kad šitoje paslaptingoje *Pokalbi su karalium* nuotaikoje, kurioje iškyla tragišk motyv , yra kažin kas pateiško, ta iau joje taip pat yra tikr poezijos perliuk , kaip antai:

Pasaulis didelis,
O t višk , kaip gr das
Po vyturio numintu grumsteliu³⁷.

Arba vaizduodamas siaub d l Stalino raudon j divizij antpl - džio Lietuv pro Gudagoj , poetas sp dingai rašo :

B ga kaukai sl pt r pintoj lio ...
Laum s plauna kryži vakare ...
Švie ia saul , o n ra šeš lio ...
Pu ia v jas, neošia giria ...³⁸

Graži ia ta solidarumo išraiška, nes net pagoniškoji laum negali pasilikti šaltakrauj , negelb dama purvinamo tylaus krikš ionio.

³⁶ Ten pat, 65 psl.

³⁷ Ten pat, 46 psl.

³⁸ Ten pat, 38 psl.

Ta iau ar tas asmuo, kuriam nei Gudagojus, nei laum nieko nesako, paj gs suprasti K. Brad no poezij ir jos grožio subtilybes ? Su šituo klausimu iškyła jo kaip poeto drama, nes talentas paskirtas beveik ištisai lietuviškoms temoms, vargiai ar gali rasti supratimo atgars svetimoje žem je tarp svetimtau i , kurie, nepaisydami aplinkybi , reikalaus iš poeto gili ir vairi tem visažmogiškame lauke. Tuo tarpu Kazio Brad no tem skal n ra plati, nors poetas beveik su kiekvienu nauju savo poezijos rinkiniu stengiasi atsinaujinti.

Al fonso Nykos - Nil i no žingsniai her met izm

Beveik priešingas K. Brad no talentui yra Alfonsas Nyka - Nili nas (gim s 1919.VII.15), nors jiedu abu dalyvavo toje pa ioje *Žem s* antologijoje, kurios nariams dr. J. Girnius ieškojo bendro id jinio prado. Gal b t, kad j dviej ir kit *Žem s* dalyvi jungiamasis pradas yra vairiai suprantama žem , ta iau, kaip netrukus bus galima sitikinti, tarp K. Brad no ir K. Kili no poezijos yra didelis skirtumas kiekyb s bei kokyb s atžvilgiu. Juk K. Brad no dešimties rinkini poezij galima suskirstyti bent tris tarpsnius tem ir išraiškos atžvilgiu, nes joje matyti aiški evoliucija. Šitaip sunku b t pasakyti apie Kili n , nors jis yra paskelb s keturius savo poezijos rinkinius — *Praradimo simfonijas* (1946), *Orf jaus med* (1953), *Balandžio vigilij* (1957) ir *Vyno stebukl* (1974). Nili n b t galima pavadinti vienos knygos poetu, nes, k jis tur jo saviško pasakyti, tai jis beveik visk išdainavo pirmame savo rinkinyje — *Praradimo simfonijose*. Jeigu net neb t kit trij knyg , viena pirmoji duoda beveik pakankamai medžiagos nupiešti Nykos-Nili no veido esminiams bruožams.

Dr. J. Girnius vade *Žem s* antologij teisingai pasteb jo, kad «žeminink » poezijoje stinga moters vaidmens. Tod l tiek K. Brad no, tiek N. Nili no lyrikoje n ra nei mylimosios, nei žmos, nei draug s, nei heteros, su kuriomis ryškiau pasireikšt poezijoje atitinkamai nuspalvintas meil s jausmas, taip dažnai sutinkamas lietuvi liaudies dainose ir dar toks gyvas Putino, B. Sruogos, J. Aisio k riniuose. Tuo tarpu Nili nas su Brad nu savo lyrikoje ryškiau t ra pasteb j motin ir labai prab gamai seser . Kuo aiškinti šitoki moters ir meil s stok ši dviej poet k ryboje ? Dr. J. Girniui atrodo, kad to priežastis — kieti ir žiaur s laikai — karas, okupacijos, tremtis — kurie formavo ir brandino j talentus, imperatyvi aplinkybi nukreipiamus objektyvias problemas. Ta iau erotin s meil s stok taip pat galima aiškinti atitr kimu nuo lietuvi liaudies dain , arba noru pasirodyti originaliais, kad jokie K. Binkio pase-